

1. Задорожна Я. В. Спосіб вчинення протиправного діяння як ознака об'єктивної сторони адміністративного проступку : автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2016. 18 с.
2. Трещова О. Р. Державний примус в адміністративному судочинстві України: дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2012. 191 с.
3. Орлова В. О. Управлінські процедури в діяльності виробничих організацій (адміністративно-правовий аспект): дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.07 .Запоріжжя, 2013. 197 с.
4. Коломоєць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України : дис.... докт. юрид. наук : 12.01.17 . Харків, 2017. 456 с.
5. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: дис. ... докт. юрид. наук : 23.03.06. Харків, 2016. 408 с.

Маргарита Дуда,
студентка факультету
соціально-психологічної
освіти на управління
Науковий керівник:
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
к.ю.н., доц. **Талдикін О.В.**
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

АПАТРИДИ: ПРОБЛЕМА ПАРОВОГО СТАТУСУ

Визначення конституційно-правового статусу осіб, а саме питань, що пов'язані з відсутністю громадянства або підданства є проблемою світового масштабу. «Часто проблема апатридів має місце через недоліки в законодавчих системах певних держав: дискримінацію, недосконалі закони та ганебну практику. Осіб без громадянства нерідко ізолюють від суспільства та позбавляють базових прав, таких як реєстрація народження, освіта, охорона здоров'я, реєстрація шлюбу та працевлаштування; у разі смерті такої особи не видається свідоцтво про смерть і не відбувається офіційне поховання [1].

У 2014 році Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН) відзначило 60-ту річницю Конвенції 1954 року про статус осіб без громадянства. Прийняття Конвенції було пов'язане з подоланням наслідків Другої світової війни. Наслідками, що призвели до переміщення великої кількості осіб, які залишилися без документів, що посвідчують особу, до зміни державних кордонів в Європі, що у свою чергу змусило цілі народи змінювати своє місце проживання. Негативним проявом цих глибоких соціальних перемін було те, що деякі особи за-

лишилися без країни, без домівки і навіть без папірця, який би посвідчував їхню особу. Конвенція про статус осіб без громадянства була прийнята з урахуванням цих умов та разом з Конвенцією 1961 року про скорочення безгромадянства створила міжнародно правову базу для вирішення проблеми апатридів. Держави взяли на себе зобов'язання запобігати розповсюдженню без громадянства, його скороченню, пом'якшення негативних наслідків, шляхом надання правових гарантій особам без громадянства стосовно можливості користуватися своїми основними правами [2].

В 2013 році Україна приєдналася до важливих з точки зору міжнародно-правового врегулювання проблем апатридів конвенцій. Це такі документи як: Конвенція ООН про статус апатридів від 28 вересня 1954 року [3], Конвенція ООН про скорочення безгромадянства від 30 серпня 1961 року [4], Конвенція ООН про статус біженців від 28 червня 1951 року [5].

Згідно з конвенцією про статус осіб без громадянства «термін «апатрид» означає особу, яка не розглядається як громадянин будь-якою державою згідно з її законом... У кожного апатрида є зобов'язання перед країною, в якій він знаходиться, за якими, він повинен дотримуватися вимог законів та нормативних актів цієї країни, а також заходів, що вживаються для підтримки громадського порядку [3].

Для національного законодавства держав апатриди фактично не існують тому, що їм складно надати ідентифікацію та реєстрацію. Здебільшого ця проблема є результатом недоліків законодавчих систем, а саме: колізій та прогалин у праві та законодавстві. Зазвичай й інші причини, які спричиняють без громадянство по всьому світу, наприклад:

- 1) Народження дитини від батьків-апатридів в державі, яка не передбачає набуття громадянства від народження;
- 2) Народження дитини від батьків, які втратили громадянство однієї держави в наслідок територіальних змін, не набувши громадянства в тій, якій знаходяться на даний момент;
- 3) Втрата громадянства внаслідок тривалого проживання за кордоном;
- 4) Зміни законодавства громадянства в державі;
- 5) Дискримінація меншин на етнічному, расовому або релігійному рівні;
- 6) Міграція;
- 7) Правонаступництво держав, тобто в процесі розпаду існуючих держав і створенні нових;

Окрім названих чинників, існують ті, що сприяли виникненню проблеми без громадянства саме в Україні:

- 1) Відсутність державної програми для забезпечення документами населенню, яке перебуває на окупованій території України;
- 2) Дискримінація національних меншин;
- 3) Адміністративні бар'єри отримання громадянства особам без посвідчення.

Наслідком такої проблеми є те, що апатриди, які проживають в державі, не вважаються її громадянами, в наслідок чого й не мають той обсяг прав, привілеїв і обов'язків порівняно з громадянами України. Апатриди не мають власних документів, за допомогою яких вони владні використовувати власні політичні, соціальні чи економічні права. За відсутності документів, люди не можуть отримати офіційне працевлаштування, медичні послуги та освіту. Вони можуть бути затриманими в адміністративному порядку за відсутності документів. Осіб без громадянства важко ідентифікувати та врегулювати їх перебування в країні на законному рівні.

Згідно з конвенцією 1954 року, видається можливим розкрити їх специфіку їх правового статусу, зокрема: особа без громадянства повинна дотримуватися законів, нормативних актів, заходів до правопорядку той країни, в якій вона знаходиться. Держава, у свою чергу, не повинна застосовувати засоби дискримінаційного характеру за релігійною, расовою, етнічною приналежністю. Апатридам також надається свобода в сповіданні своїй релігії і релігійного виховання.

«Взагалі правовий статус особи у суспільстві визначається, перш за все, сукупністю наданих їй законом прав та обов'язків, системою гарантій їх забезпечення та необхідністю нести відповідальність за порушення останніх. Основою життєдіяльності будьякої суспільної організації є трудова діяльність людини, що у цивілізованому суспільстві фактично повністю врегульована нормами права, тому від більш загальної категорії – загального правового статусу особи походить категорія правового статусу працівника, як учасника трудових та тісно пов'язаних з ними відносин» [6]. У зв'язку з цим, правовий статус осіб без громадянства також містить певні права:

- 1) Право на особистий статус, який визначається законами країни його проживання;
- 2) Право на рухоме та нерухоме майно - формування сприятливого становища договірною державою;
- 3) Авторські та промислові права, тобто договірна держава в якій проживає апатрид надає захист на його власні літературні та художні твори, наукові та промислові винаходи, моделі та інші;
- 4) Право асоціацій. Договірна держава надає сприятливі умови апатридам в сферу політичних спілок та асоціацій;
- 5) Право на звернення до суду.

Особі без громадянства також мають свої певні права в прибутковій діяльності, соціальному забезпеченні та адміністративних заходах [3].

Окремо, варто зазначити існування ще однієї проблемної категорії фізичних осіб в двох державах, які є членами ЄС. Правовий статус означених категорій дещо відрізняється від апатридів. Це – *негромадяни* Латвії та Естонії, які мають відповідні паспортисти, постійно проживають державах, але не є повноправними громадянами [7; с. 124-127]. Зауважимо, що цю категорію осіб необхідно відмежовувати від апатридів.

На мою думку, перспективою усунення даної проблеми є удосконалення правового регулювання апатридів на міжнародному рівні та гарантування прав людини кожному. Необхідно ініціювати прийняття низки нових нормативних актів і поправок до існуючих за для гармонізації чинного законодавства відповідно до міжнародних стандартів. Має бути вироблена процедура визначення безгромадянства, яка б дозволяла особам без громадянства підтвердити свій статус, узаконити їх перебування, забезпечивши необхідними документами, та отримати доступ до прав і свобод, гарантованих законами та міжнародними договорами України. Формування інформаційних заходів як для співробітників органів, що працюють з особами без громадянства, так і для самих осіб без громадянства, з метою подолання правової невідомості серед цих груп в Україні та роз'яснення процедури доступу до українського громадянства.

1. Особи без громадянства. UNHCR. Агенство ООН у справах біженців. URL: <https://www.unhcr.org/ua/особи-без-громадянства>. Дата звернення: 27.01.2020.

2. Проблема безгромадянства в Україні та шляхи її вирішення. UNHCR. Агенство ООН у справах біженців. Київ. 2014. С. 1-45.

3. Про статус апатридів (укр/рос). Конвенція ООН від 28.09.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232#Text. Дата звернення: 27.01.2020.

4. Про скорочення безгромадянства (укр/рос) Конвенція ООН від 30.08. 1961. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_240#Text. Дата звернення: 27.01.2020.

5. Про статус біженців. Конвенція ООН від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text Дата звернення: 27.01.2020.

6. Горбань О.П. Правовий та соціальний статус іноземця та особи без громадянства. *Форум права*. 2007. № 1. С.26-33. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2007-1/07gorobg.pdf>. Дата звернення: 27.01.2020.

7. Талдикін О.В. Негромадяни в структурі Конституційно-правового статусу особи з огляду обсягу поняття «індивідуальний суб'єкт конституційного права». Матеріали наукового семінару: «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування». Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2018. С. 124-127.